

Utlåtande 2014:20 RIII (Dnr 302-977/2013)

Möjligheterna att anlägga en vertikal park i city

Motion (2013:51) av Tomas Rudin (S)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motion (2013:51) av Tomas Rudin (S) om ”Möjligheterna att anlägga en vertikal park i city” anses besvarad med hänvisning till vad som anförs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Regina Kevius anför följande.

Ärendet

Tomas Rudin (S) föreslår i motion (2013:51) att stadsträdgårdsmästaren utvecklar idéerna kring vertikala parker och att möjligheterna att upprätta en vertikal park i city utreds.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, Norrmalms stadsdelsnämnd samt till Stockholms Stadshus AB.

Exploateringskontoret har svarat med ett kontorsyttrande. Stockholms Stadshus AB har avstått från att svara.

Stadsledningskontoret anser att förslaget ligger i linje med stadens utveckling och positiva syn på grönska i offentliga rum, men påminner om att

det är fastighetsägaren som beslutar om att upplåta en fasad för en grönyta av detta slag. Stadsledningskontoret konstaterar vidare att city kan göras grönare på andra sätt än genom en vertikal park.

Exploateringskontoret konstaterar att skrivningar som knyter an till motionärens förslag återfinns i *Arkitektur Stockholm*, stadens kommande strategi för Stockholms gestaltning.

Fastighetsnämnden påminner om att den första vertikala växtvägg som omnämns i historien är de hängande trädgårdarna i Babylon som kung Nebúchadnezzar II lät skapa som gåva till sin hustru Amytis år 500 f.Kr. Nämnden ser dock ett antal risker med växtlighet på fasader idag och framför att ur fastighetssynpunkt skulle en fristående vertikal park vara att föredra.

Kulturnämnden anser att gröna och nyskapande initiativ med internationella förebilder kan tillföra innerstaden mervärden. Nämnden anser att grönska på Kulturhusets fasad är olämpligt, då det skulle göra det svårare att utläsa byggnadens karaktär, dess tidsmässiga uttryck liksom dess samkomponering med omgivningen. Nämnden konstaterar vidare att då en grön växtvägg kan innebära tekniska ingrepp och materialskador på en fasad bör vertikala parker företrädesvis prövas i nybebyggelse.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden är positiv till förslaget om att utveckla idéerna kring vertikala parker i Stockholm samt möjligheten att upprätta en vertikal park i city.

Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på insatser för att göra täta stadsdelar grönare och lyfter fram möjligheten att belysa frågan i det kommande programmet för City.

Trafik- och renhållningsnämnden anser att förslaget ligger i linje med stadens utveckling och positiva syn på grönska i offentliga rum. Nämnden ska utreda om spaljéprogrammet kan vara en del av Stockholms vertikala parker genom att plantera självklättrande växter eller anlägga spaljéer mot murar, broar, bergskärningar med mera.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiv till idén om att ”förgröna” City genom grönskande väggar och finner att det ligger i linje med strategierna i *Den gröna promenadstaden*.

Mina synpunkter

Stockholm är en påtagligt grön storstad, men också en stad i kraftig tillväxt. Fram till år 2022 beräknas Stockholm öka med 100 000 invånare och därmed bli en miljonstad. Stadsutveckling har historiskt sett inneburit att grönområden

tagits i anspråk för bebyggelse, men sentida stadsplanering kan planera in tillfällena till rekreation och grönska på nya platser och på nya sätt.

Gröna väggar, som motionären kallar ”vertikala parker”, innebär att mängden gröna ytor i den täta staden kan öka vilket jag ser som positivt. I stadens budget för år 2014 har fastighetsnämnden och stadens bostadsbolag därför fått i uppdrag att bedriva ett aktivt arbete med ekosystemtjänster på sina fastigheter. Nämnden och bolagen ska intensifiera detta arbete. Grönska minskar buller, har betydelse för luftkvalitet och lokalklimat och kan bidra till lokalt omhändertagande av dagvatten. Som alltid när det gäller tillägg i den redan byggda staden ska hänsyn tas till de kvaliteter som redan finns i stadsmiljön och tillägg prövas från fall till fall utifrån platsen eller byggnadens förutsättningar. Väggar tas även upp i *Den gröna promenadstaden* som ett av flera exempel på ytor som är lämpliga att utföra gröna eller genomsläppliga. Inom ramen för stadens spaljéprogram, som syftar till att förstärka gatumiljön med växtlighet, kommer också väggar att kläs med spaljéer och grönska.

Jag är positiv till gröna väggar och anser att staden ska ha en tillmötesgående inställning till fastighetsägare som vill uppföra sådana. Jag föreslår kommunfullmäktige att anse motionen besvarad med vad som ovan anförts.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2013:51) av Tomas Rudin (S) om möjligheterna att anlägga en vertikal park i city

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård och Roger Mogert (båda S) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Avslå borgarrådets förslag till beslut
2. Bifalla motionen
3. Därutöver anföra

Det är positivt att borgarrådet inte ställer sig negativa till möjligheterna att anlägga vertikala parker utan vill att staden ska ha en tillmötesgående inställning till fastighetsägare som vill uppföra sådana. Väggar som renar luften, isolerar från buller och vädrets makter och är väldigt tilltalande.

I Linköping och Helsingborg har man tagit steget längre och bygger nu vertikala växtväggar på både befintliga och nya hus i samband med bomässa och omdaning av centrala offentliga platser. I Linköping är tanken att det cylinderformade LHT-tornet med vertikala växtväggar ska bli en primusmotor för gränsöverskridande möten och hjärtat i LinköpingsBo 2016. I Helsingborg väljer man grönt istället för grått. Växtväggen på Sundstorgets pumphus är en av de första vertikala trädgårdarna i Sverige ute i offentlig miljö.

I enlighet med motionens förslag skulle en växtvägg ersätta en betongvägg i centrala city där staden och människorna skulle må bra av mer växlighet och s.k. ”gröna lungor än mer betong. Det är centralt, många passerar platsen och många vill ha mer grönt.

Reservation anfördes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Bifalla motion
2. Anföra följande:

Vi är mycket positiva till förslaget om vertikala parker i Stockholm. Gröna ytor har möjligheten att balansera vattenflöden och temperatur och är därför ett verktyg som bör användas inte endast som prydnad utan även som en investering i en mer hållbar stadsmiljö. Gröna väggar kan användas i områden som i övrigt domineras av hårda ytor och på platser som har dålig ljudmiljö. Vi ser gärna att denna typ av grönytor anläggs i citymiljöer men även i förorter och områden med miljöprofil, såsom Norra Djurgårdsstaden. Av praktiska såväl som hållbarhetsskäl bör man även utreda möjligheten att samla in takvatten som lagras i cisterner inför torrare perioder.

Miljöpartiet har tagit fram en plan för en ny stadsdel som vi kallar för Bromma parkstad med 50 000 bostäder och 30 000 arbetsplatser och plats för mycket grönska och många vertikala parker. Vi ser gärna att ambitionerna rörande gröna ytor, såsom tak och väggar, i stadsmiljön höjs och lyfts fram som ett viktigt verktyg för att skapa ett hållbart Stockholm.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2013:51) av Tomas Rudin (S) om ”Möjligheterna att anlägga en vertikal park i city” anses besvarad med hänvisning till vad som anförs i utlåtandet.

Stockholm den 5 februari 2014

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Regina Kevius

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Roger Mogert, Maria Östberg Svanelind och Emilia Bjuggren (alla S) med hänvisning till reservationen av (S) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Stefan Nilsson och Daniel Helldén (båda MP) med hänvisning till reservationen av (MP) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Bifalla motionen
2. Samt att därutöver anföra

Det är bra att borgarrådet är positiv till gröna väggar men det räcker inte med att ”bara” ha en tillmötesgående inställning till fastighetsägare som vill uppföra sådana. Vi efterlyser och vill se ett mer aktivt handlande från staden i motionärens intention och att staden tar initiativ till gröna väggar och ger stadens egna bostadsbolag direktiv att anlägga några s.k. ”vertikala parker” och därigenom utgöra det goda exemplet.

Remissammanställning

Ärendet

Tomas Rudin (S) föreslår i motion (2013:51) att stadsträdgårdsmästaren utvecklar idéerna kring vertikala parker och att möjligheterna att upprätta en vertikal park i city utreds.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, Norrmalms stadsdelsnämnd samt till Stockholms Stadshus AB.

Exploateringskontoret har svarat med ett kontorsyttrande. Stockholms Stadshus AB har avstått från att svara.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 25 oktober 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser att förslaget ligger i linje med stadens utveckling och positiva syn på grönska i offentliga rum. Staden kan verka för vertikala parker. Det är dock fastighetsägaren som beslutar om att upplåta en fasad för en grönyta av detta slag.

Inom ramen för såväl stadsbyggnadsnämndens som trafik- och renhållningsnämndens arbete ingår att finna former för hur stadens grönstruktur kan utvecklas. Frågan om vertikala parker bör utredas inom ramen för detta arbete.

Stadsledningskontoret konstaterar också att city kan göras grönare på andra sätt än genom en vertikal park. I de cityprojekt där det anses möjligt att tillföra grönska planeras redan idag för detta. Det kan ske på en rad olika sätt beroende på platsernas unika karaktär.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunfullmäktige beslutar att motion (2013:51) av Tomas Rudin (S) om ”möjligheterna att anlägga en vertikal park i city” anses besvarad med vad som sagts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Exploateringskontoret

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 5 juli 2013 har i

huvudsak följande lydelse.

I det förslag som nyligen presenterats till strategi för stadens gestaltning ”Arkitektur Stockholm” går följande att läsa som bland annat knyter an till motionärens förslag.

En viktig målsättning är att fler stockholmare ska få nära till bra parker och naturområden när staden växer. Detta kräver satsningar på att förbättra och tillgängliggöra grönområden och skapa parker där det behövs.

Grönska i stadsmiljö består inte bara av natur och anlagda parker utan är också den grönyta som finns på tak, gårdar och fasader. Staden arbetar med att ta fram nya verktyg för att öka andelen grön yta vid nybyggnad.

Exploateringsnämnden följer med stort intresse den fortsatta utvecklingen av Stockholms stads gröna rum.

Exploateringsnämnden anser sig i detta fall inte vara berörda av motionen, varför exploateringskontoret avstår från att avge ett yttrande.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 september 2013 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Sonja Pagrotsky m.fl. (S) och Sebastian Wiklund (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Jakop Dalunde m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 september 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Fasadvegetation kan delas in i två grupper, de mer traditionella med klätterväxter och de hydroponiska som oftast benämns som levande fasader. De referenspunkter som motionsställaren anger är av det senare slaget.

Hydroponiska växtväggar innebär att en luftspalt mellan grönska och fasad byggs upp med hjälp av metallspaljéer som fästs på fasaden. Till detta sätts slitstarka men miljönegativa PVC-plattor och en fuktabsorberande filtmatte. Växligheten behöver inte jord utan vatten tillförs via ett pumpsystem. Fördelen med systemet är att det går att designa den gröna ytan som fristående konstverk, nackdelen är den höga kostnaden på över 10 000 kr/kvm.

Bland den första kända vertikala växtvägg som omnämns i historien är Kung Nebúchadnezzar II som 500 år f.Kr. i gåva till sin hustru Amytis lät skapa de hängande trädgårdarna i Babylon, ett av världens sju underverk. Med hängväxter odlat i terrasser

gavs ett intryck av en vertikal växtvägg. I modern tid är det framförallt den brasilianske landskapsarkitekten Roberto Burle Marx som på 20-talet i samarbete med bland andra arkitekten Le Corbusier arbetade för att integrera grönska med arkitekturen.

Tekniken är fortfarande ny i vår klimatzon, med få referensobjekt med lyckat resultat, varför kunskapen om att använda detta system utomhus i Sverige är ringa. I södra Europa där förutsättningarna är gynnsammare finns flera lyckade arrangemang.

Det finns klättrväxter som är tåliga och klarar både värme som kyla bra, och inte heller kräver traditionell bevattning, dock behöver dessa växter en väl tilltagen växtbädd för att trivas och utvecklas. Vintertid utan löv kan fasaderna se skräpiga ut. Vidare kan konstruktionen underlätta för skadedjur som råttor att ta sig in i fastigheten. Om fasaden är av ett porösare material, vilket ofta är fallet, är klättrväxter inte heller optimalt då fasaden lätt kan ta skada, något som medför att byggnadens underhålls- och driftkostnaderna kommer att öka. Vid val av fastighet måste även arkitektonisk hänsyn vägas in så att inte byggnadens ursprungliga uttryck förvanskas.

Kontorets uppfattning är att människor påverkas positivt av gröna ytor, och förutom det dekorativa inslaget kan en växtvägg vara ljuddämpande i en bullrig citymiljö. Kontoret önskar trots det peka på ett par frågeställningar vad det gäller fasadvegetation. Ur fastighetssynpunkt skulle en mindre fristående vertikal park vara att föredra.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 oktober 2013 att godkänna och överlämna kulturförvaltningens och Stadsarkivets gemensamma tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Tomas Rudin m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Mats Berglund (MP), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens och Stadsarkivets tjänsteutlåtande daterat den 25 september 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm är en stad rikt sammansatt av skilda miljöer och funktioner. Bebyggelse och parker vittnar om dåtida stadsplanering och nutida stadsutveckling. Parkanläggandet har en lång tradition i Stockholm och det är också en viktig resurs för hälsa och klimat.

Kulturförvaltningen anser att gröna och nyskapande initiativ med internationella förebilder kan tillföra innerstaden mervärden. Det är viktigt med höga konstnärliga

ambitioner i sådan gestaltning liksom att insiktsfullt pröva tillägget med hänsyn till byggnadens och närmiljöns arkitektoniska och kulturhistoriska värden.

För det internationellt välkända Kulturhuset, som motionen nämner som möjlig plats för vertikal park, är de släta omålade betongfasaderna ett av byggnadens starka signum. En ”grön växtvägg” kan innebära att det blir svårare att utläsa byggnadens karaktär och tidsmässiga uttryck liksom dess samkomponering med omgivningen. Detta förhållningssätt kan gälla även för annan modernistisk bebyggelse med stora kulturhistoriska värden. En grön växtvägg kan även innebära tekniska ingrepp och materialskador på en byggnad. Vertikala parker bör därför prövas från fall till fall och i synnerhet i nybebyggelse. Viktigt är att den grönskande växtväggen kan skötas ändamålsenligt, så att den vertikala parken blir till en prydnad och tillgång i stadsrummet. Förvaltningen samverkar gärna med övriga aktörer i nyskapande initiativ som de föreslagna.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 september 2013 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Mikael Magnusson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Stellan F Hamrin (V), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen är positiv till förslaget om att utveckla idéerna kring vertikala parker i Stockholm samt möjligheten att upprätta en vertikal park i city.

En vertikal park skulle enligt förvaltningen inte bara skapa grönska i allmänhet i gråa och karga miljöer utan även utgöra ett tydligt exempel på hur staden kan tillföra andra värdefulla ekosystemtjänster. Med ekosystemtjänster menas de tjänster som ekosystemen förser oss med, dvs. den nytta människan har direkt eller indirekt av naturen. Exempel på ekosystemtjänster som vertikala parker skulle kunna ge oss i city är utjämning av temperaturen vid de varma årstiderna och fördröjning av dagvatten. Dessa ekosystemtjänster blir allt viktigare i och med klimatförändringarna som gör att det blir varmare klimat och kraftigare regn jämfört med idag. En vertikal park gör troligen ingen större skillnad vad avser temperaturreglering, men den kan utgöra ett bra exempel och testbädd för hur vertikala parker kan anläggas i Stockholm.

Ett projekt att hämta inspiration från vid utformningen av vertikala parker är C/O City som Miljöförvaltningen projektleder. Projektet C/O City vill lyfta fram värdet av naturen i staden. De ekologiska, sociala och de ekonomiska värdena. Projektet vill göra det enkelt att planera och bygga städer där människan och naturen lever tillsammans. Resultatet av C/O City förväntas vara vidareutvecklade verktyg och metoder för att arbeta med grönytefaktorn, där kvantifiering och värdering av ekosystemtjänster är i fokus. Projektet handlar även om att utveckla metoder för deltagande i designen av och finansieringen av grönska som främjar ekosystemtjänster och biologisk mångfald i stadsmiljö. En viktig del av projektet är att kvantifiera ekosystemtjänster och utvärdera byggnadstekniska aspekter av grönytefaktorn, som till exempel gröna tak och väggar.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 oktober 2013 att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på idéer som kan göra staden grönare. Grönska fungerar avstressande och bidrar till att skapa trivsamma, vackra och hälsosamma stadsmiljöer. Växtligheten har betydelse för luftkvalitet och lokalklimat genom att öka luftfuktigheten och sänka temperaturen, vilket minskar stadens *värmeöeffekt*. Grönskan bidrar också till att ta hand om dagvatten på ett naturligt sätt vilket minskar belastningen på stadens tekniska system. I täta stadsmiljöer är alla insatser för att skapa ett grönare stadsrum viktiga.

En vertikal park är en trädgård på höjden, t.ex. på en vägg eller mur. Den enklaste formen är den med klätterväxter, t.ex. vildvin eller murgröna som klär in en vägg. Internationellt finns numer många inspirerande exempel där grönska används som fasadmateriell och där terrasser och odlingskärl utgör delar i ett medvetet arkitektoniskt uttryck.

Möjligheten att förändra en befintlig fasad med exempelvis terrasser eller fasta odlingslådor är bygglovpliktigt och måste bedömas utifrån reglerna i plan- och bygglagen. Att låta klätterväxter klä in en fasad från gatunivå kräver generellt inte bygglov, men kan naturligtvis vara mer eller mindre lämpligt med hänsyn till byggnadens karaktär, användning och kulturhistoriska värden.

Staden har påbörjat arbete med en *grönytefaktor* för att få in mer grönska på kvartersmark vid nybyggnation. Grönytefaktorn är en möjlighet att styra hur stor del av tak, väggar och gårdsytor som ska vara gröna. Andra sätt att få in mer grönska i stadsrummet kan vara att uppmuntra växtlighet vid uteserveringar samt att möjliggöra

temporära eller permanenta fickparker och olika typer av stadsodling.

Staden arbetar med ett program för City, där förutsättningarna för vertikala parker kan belysas. Frågor som behöver studeras är bl.a.: Vilka platser kan vara lämpliga? Var kan en vertikal park ge störst mervärden? Vem kan vara huvudman för parken? Hur kan skötseln säkras långsiktigt? Behovet av nya former för samverkan mellan berörda förvaltningar och fastighetsägare behöver också klaras ut.

Stadsbyggnadskontoret ställer sig positivt till att stadsträdgårdsmästaren får i uppdrag att utveckla idéerna om vertikala parker i Stockholm. I vårt svenska klimat är det en utmaning att hitta växter och odlingsmetoder som gör en vertikal trädgård/park möjlig, med begränsade skötselinsatser. Tekniken kring vertikal odling utvecklas hela tiden och det är positivt om staden kan bidra till att sprida den kunskap som finns i syfte att uppmuntra nya spännande trädgårdar i hårda miljöer. Stadsbyggnadskontoret medverkar gärna i ett sådant arbete utifrån den roll och det ansvarsområde kontoret har.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 oktober 2013 att överlämna och åberopa kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Daniel Helldén m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Människor påverkas positivt av grönska. Forskning har visat att vi blir påverkade utan att vara medvetna om det, vi blir lugnare och gladare av gröna miljöer. Forskning har också visat att tillgången till grönska vid arbetsplatser, om det så bara är utanför fönstret eller i form av krukväxter, gör de anställda mindre stressade, mer kreativa och nöjdare med sina arbetsplatser.

Vertikala gröna ytor kan anläggas på olika sätt:

- Med hjälp av självklättrande växter såsom klättervildvin och murgröna.
- Med en spalje med tunna metalltrådar, cirka en decimeter från fasad, för klätter- och slingerväxter. De tunna trådarna gör att spaljen blir nästintill osynlig.
- Med en kraftfull och tydlig spalje för klätter- och slingerväxter.
- Med en hydroponisk växtvägg, det vill säga en fuktabsorberande filtmatta med slitstarka men miljönegativa PVC-plattor som fästs på en metallspalje

och där vatten tillförs via ett pumpsystem. Teknologin för denna typ av vertikal park är fortfarande ny och få referensobjekt med lyckat resultat finns för den klimatzon Stockholm tillhör.

För de tre förstnämnda sätten krävs att växterna ges en väl tilltagen växtbädd samt löpande skötsel och underhåll för att kunna trivas och utvecklas.

En utmaning som föreligger en eventuell anläggning av en vertikal park gäller fastighetsägare, privata såväl som staden, och viljan att upplåta en fasad för en grönyta av detta slag.

Kontoret vill också belysa att city kan göras grönare på andra sätt än genom en vertikal park. I de cityprojekt där det är möjligt att tillföra grönska planerar kontoret givetvis för detta. Kontoret genomför också parkupprustningar där för citys del Strömparterrens upprustning är den senaste i raden, invigd hösten 2012. Kontoret utför också trädgropsreovering med ny så kallad skelettjord för att befintliga träd ska må så bra som möjligt. Högt på agendan står också att plantera nya träd längs vissa gator där det finns tillräckligt utrymme ovan och under mark. Genom blomsterprogrammet placerar kontoret ut cirka 700 blomsterurnor i staden varje vår och sommar. Flera av dem ställs i innerstaden och särskilt i city. Och de senaste två åren har kontoret dessutom gjort extrasatsningar på vårlökar, cirka 1,2 miljoner lökar har planterats. Under hösten ligger kontoret också i startgroparna för stadens spaljéprogram där klotterutsatta väggar ska kläs med spaljéer och grönska.

Trafikkontorets förslag

Kontoret ser att förslaget ligger i linje med stadens utveckling och positiva syn på grönska i offentliga rum, bland annat inom det arbete kontoret gör med spaljéprogrammet. Kontoret föreslår att förslaget utreds vidare för att få mer kunskap om vertikala parker och för att se om de kan användas för att förstärka Stockholms gröna delar. Utredningen föreslås ske enligt följande:

Kontoret utreder möjligheten att inom spaljéprogrammet plantera självklättrande växter, eller anlägga spaljéer, mot murar, broar, bergskärningar med mera, och om dessa kan vara en del av Stockholms vertikala parker.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 oktober 2013 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Anita Lindskog (S), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 september 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till idén om att ”förgröna” City genom grönskande väggar. Det ligger också i linje med strategierna i *Den gröna promenadstaden*. För att göra stadslandskapet grönare och mer promenad- och cykelvänligt ska ett nät av gröna promenader utvecklas. Nätet byggs upp av offentliga rum, som t.ex. parker, idrottsytor och naturområden, som länkas samman med varandra genom exempelvis trädplanterade gator eller gångstråk. Vegetationsklädda fasader nämns i *Den gröna promenadstaden* som ett värdefullt sätt att berika de gröna promenaderna i innerstaden.

Förvaltningen är alltså positiv till motionens grundtanke, men anser att begreppet ”vertikal park” är missvisande och vill poängtera att det är viktigt att inte likställa en park, som man kan vistas i, med en grönskande/vegetationsklädd fasad. Syftet med en grönskande vägg är främst visuellt samt att den bidrar till bättre luft och lokalklimat.

Förvaltningen tror att det kan medföra svårigheter att använda sig av ett befintligt hus, då det krävs en omkonstruktion av fasaden. Men i samband med om- och nybyggnationer ser förvaltningen gärna att man prövar möjligheten att anlägga grönskande väggar.

Att anlägga grönskande fasader i nordiskt klimat innebär särskilda utmaningar, det gäller t.ex. att försäkra sig om att de växter som används klarar sträng vinterkyla. Förvaltningen anser därför att det är en god idé att staden utvecklar idéerna kring detta för att underlätta anläggandet av gröna fasader i staden. Förvaltningen vill dock poängtera att gröna fasader är en del av en helhetsstrategi och inte bör ses som en fristående fråga. Vidare är det viktigt att i arbetet med grönskande fasader beakta ökade kostnader för drift och vilken nämnd som ska ansvara för driften av de grönskande fasaderna.

I planeringen för den fortsatta utbyggnaden av Norra Djurgårdsstaden pågår olika projekt med grönskande tak och fasader och förvaltningen vill i sammanhanget poängtera vikten av att ta tillvara de erfarenheter som görs i samband med detta.

Reservationer m.m.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Sonja Pagrotsky m.fl. (S) och Sebastian Wiklund (V) enligt följande.

Att fastighetsnämnden tillstyrker motionen samt anför följande:

Vi välkomnar förslaget om vertikala parker i city. Precis som motionären skriver kan en vertikal park skapa en välbehövlig grön lunga i en annars grå och karg miljö. Stockholm innerstad har idag flera ställen som är kalla och ogästvänliga och där vertikala parker skulle kunna skapa den grönska och det liv som många människor idag efterfrågar.

Gröna ytor har också möjlighet att balansera vattenflöden och temperatur och är därför ett verktyg som kan användas som en investering i en hållbarare stadsmiljö. Gröna väggar kan även användas i ljuddämpande syfte i områden som domineras av hårda ytor och många gånger har dålig ljudmiljö.

Förvaltningens synpunkter är bra och visar en förståelse för de mervärden som vertikala parker kan bidra med i staden. Vi vill därför att motionen tillstyrks och att möjligheten till en eller flera vertikala parker i Stockholm utreds.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Jakop Dalunde m.fl. (MP) enligt följande.

Vi är mycket positiva till förslaget om vertikala parker i Stockholm. Gröna ytor har möjligheten att balansera vattenflöden och temperatur och är därför ett verktyg som bör användas inte endast som prydnad utan även som en investering i en hållbarare stadsmiljö. Gröna väggar kan användas i områden som i övrigt domineras av hårda ytor och på platser som har dålig ljudmiljö. Vi ser gärna att denna typ av grönytor anläggs i citymiljöer men även i förorter och områden med miljöprofil, såsom Norra Djurgårdsstaden.

Av praktiska såväl som hållbarhetsskäl bör man även utreda möjligheten att samla in takvatten som lagras i cisterner inför torrare perioder.

Förvaltningens synpunkter och förslag är bra och visar på en stor förståelse för gröna ytors betydelse för ekosystemtjänster i ett klimat i förändring. Vi ser gärna att ambitionerna rörande gröna ytor, såsom tak och väggar, i stadsmiljön höjs och lyfts fram som ett viktigt verktyg för att skapa ett hållbart Stockholm.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Tomas Rudin m.fl. (S) enligt följande.

Att bifalla motionen

Att därutöver anföras:

Det är positivt att förvaltningen inte ställer sig negativa till möjligheterna att anlägga vertikala parker utan vill vara med och samverka med andra aktörer om initiativ inkommer om att anlägga vertikala växtväggar. Väggar som renar luften, isolerar från buller och vädrets makter och är väldigt tilltalande.

I Linköping och Helsingborg har man tagit steget längre och bygger nu vertikala växtväggar på både befintliga och nya hus i samband med bomässa och omdaning av centrala offentliga platser. I Linköping är tanken att det cylinderformade LHT-tornet med vertikala växtväggar ska bli en primusmotor för gränsöverskridande möten och hjärtat i LinköpingsBo 2016. I Helsingborg väljer man grönt istället för grått.

Växtväggen på Sundstorgets pumphus är en av de första vertikala trädgårdarna i Sverige ute i offentlig miljö.

I enlighet med motionens förslag skulle en växtvägg ersätta en betongvägg i centrala city där staden och människorna skulle må bra av mer växlighet och s.k. ”gröna lungor än mer betong. Det är centralt, många passerar platsen och många vill ha mer grönt.

Särskilt uttalande gjordes av Mats Berglund (MP) enligt följande.

Motionen tar upp en intressant möjlighet att utveckla Stockholms gröna rum på ett nytt och innovativt sätt. Grönytor i den bebyggda miljön bidrar till bättre livsmiljö, renare luft och ökad biologisk mångfald. Flera förslag på platser att skapa vertikala parker anges i motionen och kulturförvaltningen bidrar med ytterligare idéer och anger att de gärna är behjälpliga i processen och vill gärna vara med i samverkan med flera aktörer. Miljöpartiet har tagit fram en plan för en ny stadsdel som vi kallar för Bromma parkstad med 50 000 bostäder och 30 000 arbetsplatser och plats för mycket grönska och många vertikala parker.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP) enligt följande.

1. Att motionen tillstyrks.
2. Att i övrigt anföras följande:

Vi är mycket positiva till förslaget om vertikala parker i Stockholm. Gröna ytor har möjligheten att balansera vattenflöden och temperatur och är därför ett verktyg som bör användas inte endast som prydnad utan även som en investering i en mer hållbara stadsmiljö. Gröna väggar kan användas i områden som i övrigt domineras av hårda ytor och på platser som har dålig ljudmiljö. Vi ser gärna att denna typ av grönytor anläggs i citymiljöer men även i förorter och områden med miljöprofil, såsom Norra Djurgårdsstaden. Av praktiska såväl som hållbarhetsskäl bör man även utreda möjligheten att samla in takvatten som lagras i cisterner inför torrare perioder.

Förvaltningens synpunkter och förslag är bra och visar på en stor förståelse för gröna ytors betydelse för ekosystemtjänster för ett klimat i förändring. Vi ser gärna att ambitionerna rörande gröna ytor, såsom tak och väggar, i stadsmiljön höjs och lyfts fram som ett viktigt verktyg för att skapa ett hållbart Stockholm.

Reservation anfördes av Mikael Magnusson m.fl. (S) enligt följande.

1. Att bifalla motionen.
2. Att därutöver anföra:

Vertikala parker visar på ett nytänkande kring förbättring av stadsmiljön. Motionen lyfter framförallt fram de estetiska aspekterna vilket sig är nog så viktigt. Varje åtgärd som ökar invånarnas trivsel är värd att pröva och över tid utveckla. Förvaltningen lyfter fram i svaret att vertikala parker kan motverka effekterna av klimatförändringarna - genom att dämpa temperaturskillnader och samla upp smutsigt dagvatten. Vilket gör att ett försök borde starta så snart som möjligt. Det är sant att en enda vertikal park inte gör någon större skillnad men vi ser det som ett försök inför ett mer utbyggt system av parker över hela staden i såväl city som i förorten.

Särskilt uttalande gjordes av Stellan F Hamrin (V) enligt följande.

Vi tycker detta är en bra idé men vill påpeka att konstgjorda grönytor inte får ses som ett alternativ till naturliga grönområden.

Trafik- och renhållningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Daniel Helldén m.fl. (MP) enligt följande.

Motionen tar upp en intressant möjlighet att utveckla Stockholms gröna rum på ett nytt och innovativt sätt. Grönytor i den bebyggda miljön bidrar till bättre livsmiljö, renare luft och ökad biologisk mångfald. Utifrån vårt perspektiv anser vi dock att en park är ett stadsrum möjligt att vistas i. Det som i motionen beskrivs som vertikala parker är egentligen gröna väggar. Miljöpartiet har tagit fram en plan för en ny stadsdel som vi

kallar för Bromma parkstad med 50 000 bostäder och 30 000 arbetsplatser och plats för mycket grönska och många gröna väggar.

Vi förstår inte varför PVC ska finnas i materialet. PVC har en negativ inverkan på miljön som beror på att PVC tillverkas av koksalt och naturgas eller olja, ur saltet framställs klor som sedan blandas samman med etylen, vilket ger upphov till polymeren känd som PVC.

Vid PVC-tillverkning tillsätts dessutom ofta andra miljöfarliga ämnen, som t.ex. flamskyddsmedel, stabilisatorer och mjukgörare. Det finns PVC plast som tillverkas fri från ftalater(mjukgörare) det kvarstår dock att det inte går att kretsloppsanpassa PVC pga. bildning av koloxid, kolväte och dioxiner. Vid förbränning av PVC bildas saltsyra samt klorerade kolväten. All onödig användning av miljöstörande plaster ska undvikas. Plaster ska endast användas när andra alternativ saknas. I detta fall finns andra alternativ angivna, alla är dock inte heltäckande. Om ett heltäckande och fukttåligt alternativ efterfrågas finns värmebehandlat trä som dessutom finns miljömärkt med Svanen.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Anita Lindskog (S) enligt följande.

Förslaget i motionen avser en vertikal park, d.v.s. en grönyta på exempelvis en husvägg eller en mur. I Stockholm med små grönytor kan detta vara väl värt att pröva. Grön växtlighet som kan lätta upp den tunga stenstaden kan utgöra ett välkommet inslag i vår stadsbild.

Vi stödjer motionen till fullo och ser fram emot en sådan anläggning.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2013:51

2013:51

Motion av Tomas Rudin (S) om möjligheterna att anlägga en vertikal park i city*Dnr 302-977/2013*

Vad är en ”Vertikal park”? Ja det är precis vad orden säger, en park på höjden, t ex utmed en husgavel. I Paris har tekniken med att anlägga trädgårdsanläggningar utmed husfasader utvecklats och blivit ett kärt återkommande inslag i annars gråa och kala miljöer. Nya Afrikanska museét och Cartiers huvudkontor är två sådana exempel. Ett annat mer fullskaligt utförande av en vertikal park finns i Madrid där en sådan anlagts framför det rostfärgade kulturhuset utmed en hel fasad. På väggen växer perenner såsom Rododendron, Cypresser, gran och andra vackra växter. Platsen har på detta sätt blivit en grön lunga mitt i Madrids city på en annars liten karg tomt.

Ett exempel på en vertikal park från Madrid

Stockholms city lider också av att miljön kan kännas kal och karg. Vackra platser såsom Sergels torg och Brunkebergs torg upplevs kalla och dragiga, gråa och kyliga. I den här miljön kan en Vertikal park vara en möjlighet att skapa en grön harmoni. Ett exempel på en gavel som skulle kunna vara lämplig är på något av husen närmast Sergels torg, antingen kulturhuset sidor eller baksida mot Brunkebergs torg, eller om någon av de privatägda fastigheterna närmast hamngatan.

Effekten av en Vertikal park är emellertid att grönskan blandas in i den moderna myllrande staden och skänker liv till annars karga platser.

Jag skulle vilja att Stockholm stad, som har en lång och erkänd tradition av offentliga parker skapar utrymme för en Vertikal park i city. Med den trädgårdsmästarkunskap som staden besitter skulle vi dessutom kunna vara med och utveckla den här trädgårdstekniken och möjliggöra även för privata fastighetsägare att ta del av kunnande och inspirationsgivande tekniker. Utmaningen ligger i att skapa allmän grönska i ett kargt klimat och i grå miljöer.

Jag föreslår kommunfullmäktige besluta:

- Att uppdra åt stadsträdgårdsmästaren att utveckla ideerna kring vertikala parker i Stockholm i syfte att förgröna de annars gråa och kalla ytor som präglar vissa delar av vår innerstad.
- Att låta utreda möjligheterna att upprätta en vertikal park i city, t ex på Kulturhusets baksida eller annan lämplig gavel nära Sergels torg

Stockholm den 10 juni 2013

Tomas Rudin